

การติดตามประเมินผลหลักสูตรและผู้สำเร็จจากหลักสูตรพยาบาลเวชปฏิบัติทางตา
ศูนย์จักษุสาธาณสุข โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา พ.ศ. 2537

อุทร กาญจนเวณี**
ปัทมา วาจามัน*

บทคัดย่อ การติดตามประเมินผลหลักสูตรและผู้สำเร็จจากหลักสูตรพยาบาลเวชปฏิบัติทางตาครั้งนี้ เป็นการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรว่าเป็นตามเป้าหมายและตรงกับความต้องการของสังคมในภาวะปัจจุบันเพียงใด โดยการสอบถามความคิดเห็นของผู้สำเร็จเกี่ยวกับการได้รับความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ การนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานพร้อมกับสอบถามความคิดเห็นของผู้ใช้ผลผลิต คือ หัวหน้าฝ่ายการพยาบาลและจักษุแพทย์เกี่ยวกับความรู้ความสามารถและการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จ กลุ่มตัวอย่างเป็นพยาบาลเวชปฏิบัติทางตาที่สำเร็จการอบรมจากศูนย์จักษุสาธาณสุข โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา รุ่นที่ 13-29 จำนวน 177 คน ซึ่งกลับไปปฏิบัติงานที่โรงพยาบาลต้นสังกัดในประเทศไทยไม่น้อยกว่า 6 เดือน ได้รับแบบสอบถามตอบกลับจากพยาบาลเวชปฏิบัติทางตา ตามกำหนดเวลา 147 คน คิดเป็นร้อยละ 83.07 การตอบกลับจากหัวหน้าฝ่ายการพยาบาลจำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 89.19 และได้รับการตอบกลับจากจักษุแพทย์ผู้ร่วมงานใกล้ชิดกับพยาบาลเวชปฏิบัติทางตาจำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 91.55 นำข้อมูลที่ได้มาทำการแจกแจง จัดหมวดหมู่ หาค่าร้อยละ และทดสอบความแตกต่างของความรู้ความสามารถของพยาบาลเวชปฏิบัติทางตา ก่อนและหลังการอบรมซึ่งประเมินโดยหัวหน้าฝ่ายการพยาบาล

ผลการประเมินสรุปว่า ความคิดเห็นของผู้สำเร็จการอบรมเกี่ยวกับการได้รับความรู้จาก 3 หมวดวิชาหลัก และ 1 หมวดวิชาเสริม มีความสอดคล้องกับการนำความรู้ไปใช้เป็นส่วนใหญ่ และมีบางส่วนที่เห็นว่าไม่สอดคล้องเนื่องจากต้องปฏิบัติงานประจำบางจุดเท่านั้น เช่น พยาบาลประจำที่หอผู้ป่วย ห้องผ่าตัดหรือห้องตรวจผู้ป่วยนอก โดยเฉพาะในโรงพยาบาลศูนย์ สำหรับเนื้อหาแต่ละวิชาส่วนใหญ่เห็นว่ามีเหมาะสมดีแล้ว ผู้เข้าอบรมร้อยละ 94.60 ได้กลับไปปฏิบัติงานในกลุ่มงานจักษุวิทยา

กลุ่มผู้สำเร็จที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลทั่วไปส่วนใหญ่ได้ทำงานตามเป้าหมายของหลักสูตร โดยเฉพาะพยาบาลประจำการซึ่งมีถึงร้อยละ 94.60 ได้มีโอกาสหมุนเวียนปฏิบัติงานระหว่าง 2-3 หน่วยงาน และได้ปฏิบัติกิจกรรมครอบคลุมตามเป้าหมายของหลักสูตร ทั้งยังต้องรับผิดชอบเกินกว่าหลักสูตรได้กำหนดไว้ในบางราย ส่วนใหญ่ของกลุ่มนี้ร้อยละ 65.30 ได้นำความรู้ด้านการดูแลผู้ป่วยโรคตามาใช้มาก รองลงมาคือได้นำความรู้ด้านการตรวจวินิจฉัยโรคตาเบื้องต้นไปใช้มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 40.80 ด้านผู้ใช้ผลผลิตพบว่าส่วนใหญ่ของทั้ง 2 กลุ่ม มีความเห็นว่าผู้สำเร็จมีความสามารถดีและต้องการให้มีการอบรมต่อไป

** ผู้ช่วยหัวหน้าฝ่ายการพยาบาล โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา

* พยาบาลวิชาชีพ กลุ่มงานการพยาบาล โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หลักสูตรการอบรมพยาบาลเวชปฏิบัติทางตาได้รับการพัฒนาขึ้นโดยคณะกรรมการป้องกันตาบอดแห่งชาติร่วมกับ ภาควิชาพยาบาลศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล เมื่อปี พ.ศ. 2521 เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนบุคลากรด้านจักษุ และได้ทดลองจัดการอบรมที่โรงพยาบาลรามาธิบดี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522-2527 มีผู้สำเร็จการอบรม 175 คน ต่อมาได้ย้ายมาจัดการอบรมที่ศูนย์จักษุสาธารณสุข โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จนถึงปัจจุบัน มีผู้สำเร็จการอบรม 243 คน โดยทางศูนย์จักษุสาธารณสุขได้จัดเพิ่มวิชาที่จำเป็นในการนำไปปฏิบัติงานบางวิชาได้แก่ วิชาหลักการบริหารงาน วิชาจักษุสาธารณสุข วิชาระบาดวิทยาเบื้องต้น และทฤษฎีทางการพยาบาล ดังนั้นจึงควรได้มีการติดตามประเมินผลหลักสูตรและผู้สำเร็จจากหลักสูตรว่ามีความรู้ความสามารถตรงตามวัตถุประสงค์เพียงใด และผู้สำเร็จได้นำความรู้ไปใช้ปฏิบัติงานเหมาะสมเพียงใด เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดอบรมพยาบาลเวชปฏิบัติทางตาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ติดตามผู้สำเร็จการฝึกอบรมในเรื่อง
 - 1.1 การกระจายของผู้สำเร็จตามสังกัดต่างๆ ทั้งในสังกัดกองโรงพยาบาลภูมิภาค และสังกัดอื่นๆ
 - 1.2 ความคิดเห็นของผู้สำเร็จ ในด้านความรู้และประสบการณ์ที่จัดให้ในหลักสูตรตลอดจนถึงการนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงาน
 - 1.3 ทราบกิจกรรมการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จการอบรม โดยเปรียบเทียบกับเป้าหมายของการฝึกอบรม
 - 1.4 ทราบความพึงพอใจของผู้สำเร็จต่องาน
 - 1.5 ทราบปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของผู้สำเร็จ
2. สำนวจความคิดเห็นของจักษุแพทย์ในเรื่อง
 - 2.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสามารถของผู้สำเร็จ ขอบเขตความรับผิดชอบที่ต้องการกับสภาพการทำงานที่เป็นจริง
 - 2.2 ความคิดเห็นด้านความต้องการพยาบาลเวชปฏิบัติทางตา
 - 2.3 ข้อเสนอแนะทั่วไป
3. สำนวจความคิดเห็นของหัวหน้าฝ่ายการพยาบาลในเรื่อง
 - 3.1 การประเมินความรู้ความสามารถของพยาบาลวิชาชีพก่อนและหลังเข้ารับการอบรมพยาบาลเวชปฏิบัติทางตา
 - 3.2 การนำความรู้ไปใช้ของพยาบาลเวชปฏิบัติทางตาและปัญหาอุปสรรคในการใช้พยาบาลเวชปฏิบัติทางตา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive research) เพื่อติดตามประเมินผลการอบรมพยาบาลเวชปฏิบัติทางตา ของศูนย์จักษุสาธารณสุข โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา

-ประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยประชากร 2 กลุ่มคือ

1. ผู้สำเร็จการฝึกอบรมหลักสูตรพยาบาลเวชปฏิบัติทางตา รุ่นที่ 13-29 จากศูนย์จักษุสาธาณสุข โรงพยาบาลมหาสารคาม ที่ปฏิบัติงานในการให้บริการจำนวน 177 คน ได้รับการตอบกลับและใช้ได้จริงจำนวน 147 คน คิดเป็นร้อยละ 83.05

2. กลุ่มผู้ใช้ผลผลิต คือจักษุแพทย์และหัวหน้าฝ่ายการพยาบาล ที่ปฏิบัติงานประจำในโรงพยาบาลเดียวกับผู้สำเร็จอย่างน้อย 6 เดือน มีจำนวน 74 โรงพยาบาล จักษุแพทย์ตอบกลับมาจำนวน 65 คน จากจำนวนที่ส่งไป 71 ชุด คิดเป็นร้อยละ 91.55 หัวหน้าฝ่ายการพยาบาลส่งแบบสอบถามตอบกลับมาจำนวน 72 คน จากจำนวนที่ส่งไป 74 ชุด แต่มีแบบสอบถามที่ตอบสมบูรณ์จำนวน 66 ชุด คิดเป็นร้อยละ 89.19

-เครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยได้ขออนุญาตใช้แบบสอบถามซึ่ง ผ.ศ. ขวัญตา เกิดชูชื่น และคณะ ได้สร้างขึ้นใช้ในการติดตามประเมินผลพยาบาลเวชปฏิบัติทางตา โดยได้ปรับปรุงให้เหมาะสมกับการปรับปรุงหลักสูตรแบบสอบถามมี 3 ชุด คือ

ชุดที่ 1 แบบสอบถามพยาบาลเวชปฏิบัติทางตา ประกอบด้วยข้อมูลทั่วไปความคิดเห็นต่อหลักสูตรทฤษฎี ปฏิบัติ และการนำความรู้ไปใช้

ชุดที่ 2 แบบสอบถามจักษุแพทย์หรือแพทย์ทางตาเกี่ยวกับ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสามารถ และความต้องการขอบเขตความรับผิดชอบของพยาบาลเวชปฏิบัติทางตาที่ต้องการ และความรับผิดชอบตามความเป็นจริง การแสดงความคิดเห็นต่อหลักสูตร ข้อเสนอแนะ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่างๆ

ชุดที่ 3 แบบสอบถามหัวหน้าฝ่ายการพยาบาลเกี่ยวกับ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสามารถของพยาบาลเวชปฏิบัติทางตา เปรียบเทียบก่อนการอบรม และเมื่อสำเร็จการอบรมได้กลับไปปฏิบัติงานในหน่วยงานต้นสังกัด การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขปัญหา

-การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นแต่ละข้อคำถามของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นค่าร้อยละ ทดสอบความแตกต่างของคะแนนความคิดเห็นของหัวหน้าฝ่ายการพยาบาลต่อความรู้ความสามารถของพยาบาลเวชปฏิบัติทางตาด้วย Chi-Square โดยใช้ Program EPI-INFO 5.01 b.

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการติดตามการประเมินผลหลักสูตรและผู้สำเร็จจากหลักสูตรพยาบาลเวชปฏิบัติทางตา รุ่นที่ 13-29 จากศูนย์จักษุสาธาณสุข โรงพยาบาลมหาสารคาม ผลการวิจัยจะเสนอตามลำดับดังนี้

ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

1. กลุ่มผู้สำเร็จการอบรม

1.1 ข้อมูลทั่วไป

ผู้สำเร็จมีอายุเฉลี่ยระหว่างเข้ารับการอบรม 29 ปี อายุสูงสุด 52 ปี อายุต่ำสุด 23 ปี มีประสบการณ์ทำงานก่อนเข้ารับการอบรมเฉลี่ย 5 ปี ประสบการณ์สูงสุด 30 ปี ต่ำสุด 6 เดือน ผู้เข้าอบรมปฏิบัติงานในกลุ่มงานจักษุวิทยาก่อนการอบรมร้อยละ 49.00 และเป็นพยาบาลประจำการร้อยละ 97.90 /หลังการอบรมได้ย้ายมาทำงานในกลุ่มงานจักษุวิทยาเพิ่มขึ้นเป็น ร้อยละ 89.10 และเป็นพยาบาลประจำการ ร้อยละ 95.90 นอกจากนี้ได้เลื่อนเป็นหัวหน้าหอผู้ป่วย หัวหน้าห้องผ่าตัด และผู้ช่วยหัวหน้าฝ่ายการพยาบาล ได้ปฏิบัติงานที่ต้องรับผิดชอบทางด้านจักษุร้อยละ 91.80

1.2 การกระจายของผู้สำเร็จรุ่น 13-29 กระจายอยู่ตามโรงพยาบาลศูนย์ และ โรงพยาบาลทั่วไปในทุกภาคของประเทศ

2. กลุ่มผู้ใช้ผลผลิตของหลักสูตร

2.1 จักษุแพทย์ พบว่ามีจักษุแพทย์ที่ตอบแบบสอบถามเป็นผู้ที่สำเร็จระดับวุฒิบัตรจำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 76.90 จักษุแพทย์ที่สำเร็จระดับอนุปริญญาบัตรจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 10.75 จักษุแพทย์ระดับที่ได้รับการอบรม 6 เดือน จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 6.15 และจักษุแพทย์อื่นๆ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 6.15 ซึ่งจักษุแพทย์ที่ตอบแบบสอบถามนั้นปฏิบัติงานในโรงพยาบาลศูนย์จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 26.15 ที่เหลือปฏิบัติงานในโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหม มหาวิทยาลัย และสภากาชาดไทย

2.2 หัวหน้าฝ่ายการพยาบาล ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรงของพยาบาลเวชปฏิบัติทางตาที่ปฏิบัติงานตามโรงพยาบาลต่างๆ โดยมีหัวหน้าฝ่ายการพยาบาลของโรงพยาบาลศูนย์ตอบแบบสอบถามจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 25.75 และโรงพยาบาลทั่วไปจำนวน 49 คนคิดเป็นร้อยละ 74.25

ตารางที่ 1 แสดงลักษณะความคิดเห็นของผู้สำเร็จในการได้รับความรู้ภาคทฤษฎีภาคปฏิบัติและการนำความรู้ไปใช้

รหัสและชื่อวิชา	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่ได้นำไปใช้
ภาคทฤษฎี	65.30	32.00	2.70	
การดูแลผู้ป่วยโรคตา				
ภาคปฏิบัติ	49.20	46.00	4.80	
การนำไปใช้	65.30	25.90	8.80	
ภาคทฤษฎี	48.30	48.30	3.40	
การพยาบาลในห้องผ่าตัด				
ภาคปฏิบัติ	44.90	46.90	8.20	
การนำไปใช้	39.10	20.40	32.00	9.50
ภาคทฤษฎี	63.30	32.70	4.10	
การตรวจวินิจฉัยโรคตาเบื้องต้น				
ภาคปฏิบัติ	59.90	35.40	4.80	
การนำไปใช้	40.80	40.40	22.40	2.70
ภาคทฤษฎี	10.20	58.50	31.30	
หมวดอื่นๆ การบริหาร สาธารณสุขและระบาดวิทยา				
ภาคปฏิบัติ	7.50	69.20	23.30	
การนำไปใช้	7.60	57.20	31.70	3.40

การอภิปรายผล

กลุ่มผู้สำเร็จมีอายุเฉลี่ยระหว่างเข้ารับการอบรม 29 ปี มีประสบการณ์การทำงานก่อนเข้ารับการอบรมเฉลี่ย 5 ปี ซึ่งนับว่าเป็นช่วงที่เหมาะสมสำหรับผู้เข้ารับการอบรมที่สามารถเรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการศึกษาของ ชวัญดา เกิดชูชื่น และคณะ (2528 : 27-28)

ลักษณะตำแหน่งงานและการกระจายของผู้สำเร็จมีลักษณะใกล้เคียงกับการศึกษาของ ชวัญดา เกิดชูชื่น และคณะ (2528 : 29)

ความคิดเห็นของผู้สำเร็จเกี่ยวกับการได้รับความรู้จากการอบรมและการนำไปใช้

ผู้สำเร็จมีความเห็นว่าได้รับความรู้มากในภาคทฤษฎี วิชาการดูแลผู้ป่วยโรคตา การตรวจวินิจฉัยโรคตาเบื้องต้นและการพยาบาลในห้องผ่าตัดคิดเป็นร้อยละ 65.30, 63.30 และ 48.30 ตามลำดับ (ตารางที่ 1) ส่วนวิชาอื่นๆ นั้น ได้รับความรู้ในระดับปานกลางร้อยละ 58.50 การฝึกภาคปฏิบัติได้ประสบการณ์ ในด้านการดูแลผู้ป่วยทางตาในระดับมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 49.00 การพยาบาลในห้องผ่าตัดระดับปานกลางมากที่สุดร้อยละ 46.90 ด้านการตรวจวินิจฉัยเบื้องต้นในระดับมากที่สุด ร้อยละ 59.90 การฝึกทักษะหมวดวิชาอื่นๆ ได้รับความรู้ระดับปานกลางมากที่สุด ร้อยละ 69.20

สำหรับการนำความรู้ไปใช้วิชาการดูแลผู้ป่วยทางโรคตา ผู้เข้ารับการอบรมได้นำไปใช้มาก ร้อยละ 65.30 การพยาบาลในห้องผ่าตัดได้นำไปใช้มากร้อยละ 39.10 ด้านการตรวจวินิจฉัยเบื้องต้น นำไปใช้มากร้อยละ 40.80 หมวดอื่นๆ ได้นำไปใช้ในระดับปานกลางมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 57.20

สำหรับระยะเวลา 6 เดือน ที่เข้าอบรมในหลักสูตรพยาบาลเวชปฏิบัติทางตาผู้สำเร็จมีความเห็นว่าเหมาะสมคิดเป็นร้อยละ 68.50 และเห็นว่าไม่เหมาะสมร้อยละ 31.50 ซึ่งกลุ่มผู้ที่เห็นว่าไม่เหมาะสมได้เสนอว่าระยะเวลาที่เหมาะสมคือ 10-12 เดือน และควรปรับหลักสูตรให้สามารถยกวิทยฐานะของวิชาชีพได้ด้วย นอกจากนั้นได้เสนอแนะให้เพิ่มเวลาการฝึกปฏิบัติบางพื้นที่ ได้แก่ หอผู้ป่วยจักษุ การตรวจสายตาประกอบแว่น การ block ตาก่อนผ่าตัดและต้องการดูแลผู้ป่วยมากกว่า 1 คน ต่อวัน ขณะฝึกภาคปฏิบัติที่หอผู้ป่วย และต้องการให้อาจารย์ผู้สอนโดยตรวจ case ทุกราย ขณะฝึกภาคปฏิบัติที่ห้องตรวจในการคัดกรองผู้ป่วย

สำหรับความคิดเห็นของหัวหน้าฝ่ายการพยาบาลซึ่งเป็นผู้ใช้ผลผลิตและเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรงของพยาบาลเวชปฏิบัติทางตา ประเมินความรู้ ความสามารถของพยาบาลเวชปฏิบัติทางจักษุวิทยาในด้านต่างๆ ก่อนการอบรมดังนี้ ด้านความสามารถทางวิชาการทางโรคตา มีในระดับปานกลางมากที่สุดจำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 44.60 รองลงมา มีความสามารถในระดับน้อยจำนวน 21 คน

ความคิดเห็นของจักษุแพทย์ต่อการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ ที่ได้รับการอบรมในหลักสูตรเวชปฏิบัติทางตาว่าได้ทำงานครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร คือที่ห้องผ่าตัด, หอผู้ป่วยตาและห้องตรวจตามากที่สุดจำนวน 46 แห่งคิดเป็นร้อยละ 70.80 ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในโรงพยาบาลทั่วไป ได้ปฏิบัติงานไม่ครบทั้ง 3 พื้นที่ดังกล่าว จำนวน 18 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 27.70 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยและโรงพยาบาลมหาวิทยาลัย โรงพยาบาลในสังกัดกระทรวงกลาโหม สภากาชาดและกรมการแพทย์ได้ปฏิบัติงานเฉพาะบางพื้นที่ สำหรับคุณภาพการปฏิบัติงานอยู่ในระดับดีมากจำนวน 32 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 49.20 คุณภาพการปฏิบัติงานอยู่ในระดับดีจำนวน

31 แห่งคิดเป็นร้อยละ 47.70 เช่นเดียวกับการศึกษาของ ปัทมา วาจามัน (2534 : ก) พยาบาลเวชปฏิบัติทางตาได้รับการยอมรับจากผู้รับบริการจำนวน 55 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 84.60 ยอมรับบ้างจำนวน 7 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 10.80 ไม่ได้รับการยอมรับจำนวน 1 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 3.10 ด้านความต้องการพยาบาลเวชปฏิบัติทางตา เพื่อช่วยงานในด้านการตรวจวินิจฉัยโรคตาและการให้การรักษาพยาบาลเบื้องต้น มีจำนวน 63 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 96.90 มีเพียง 2 แห่งที่ไม่ต้องการพยาบาลเวชปฏิบัติทางตา คิดเป็นร้อยละ 3.10 พยาบาลเวชปฏิบัติทางตาควรมีบทบาทในการปฏิบัติงานหมุนเวียนกันทั้งห้องตรวจผู้ป่วยนอก หอผู้ป่วยจักษุและห้องผ่าตัดจักษุจำนวน 42 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 64.60 และควรทำงานเฉพาะด้านจำนวน 11 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 16.90 จักษุแพทย์มีความเห็นว่าควรใช้พยาบาลเวชปฏิบัติทางตาในแผนกจักษุจำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 80.30 พยาบาลเวชปฏิบัติทางตาไม่มีปัญหาในทางปฏิบัติ ร้อยละ 59.09 (39 คน) มีปัญหาร้อยละ 17.45 ปัญหาที่พบได้แก่ขาดความสามารถ (2 คน) คุณสมบัติส่วนตัวไม่เหมาะสม กล่าวคือ อายุมากเกินไป (3 คน) และสายงานบังคับบัญชาขึ้นกับหัวหน้าฝ่ายการพยาบาลซึ่งเห็นความสำคัญของงานทางจักษุน้อย (24 คน) ควรได้สนับสนุนให้มีความก้าวหน้าโดยการขยายกรอบอัตรากำลังปรับให้เป็นผู้ชำนาญการ (19 คน) เลื่อนระดับที่สูงขึ้น (14 คน) และควรสนับสนุนให้ได้ศึกษาอบรมเพิ่มขึ้น

ด้านค่าใช้จ่ายของผู้สำเร็จในระหว่างการอบรมโดยเฉลี่ย 34,806 บาท ซึ่งมากกว่าการศึกษาของ ขวัญตา เกิดชูชื่น และคณะ ซึ่งมีค่าใช้จ่าย 15,000 - 25,000 บาท เป็นส่วนใหญ่ (2528 : 30)

ความคิดเห็นของผู้สำเร็จเกี่ยวกับการได้รับความรู้จากการอบรมและการนำความรู้ไปใช้วิชาการดูแลรักษาโรคตาเบื้องต้น ผู้สำเร็จมีความเห็นเกี่ยวกับการได้รับความรู้ ภาคทฤษฎีในวิชาการดูแลผู้ป่วยโรคตาและวิชาการตรวจวินิจฉัยโรคตาเบื้องต้น ในระดับมากร้อยละ 65.30 และ 63.30 ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ ขวัญตา เกิดชูชื่น และคณะ (2528 : 3i) แต่การได้รับความรู้ภาคทฤษฎีในวิชาการพยาบาลในห้องผ่าตัดผู้สำเร็จมีความเห็นว่าได้ได้รับความรู้ในระดับมากเพียงร้อยละ 48.30 ซึ่งน้อยกว่าการศึกษาของ ขวัญตา เกิดชูชื่น และคณะ (2528 : 3)

ความเห็นเกี่ยวกับการได้รับความรู้และประสบการณ์จากการฝึกภาคปฏิบัติวิชาการดูแลผู้ป่วยโรคตาในระดับมาก ร้อยละ 49.00 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ขวัญตา เกิดชูชื่น และคณะ (2528 : 31) แต่การได้รับความรู้และประสบการณ์ในวิชาการพยาบาลในห้องผ่าตัดและตรวจวินิจฉัยโรคตาเบื้องต้นในระดับมาก ร้อยละ 44.90 และ 59.90 ซึ่งน้อยกว่าการศึกษาของ ขวัญตา เกิดชูชื่น และคณะ (2528 : 31) ทั้งนี้อาจเนื่องจากการจัดอบรมที่ศูนย์จักษุสาธารณสุข โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา ต้องใช้วิทยากรซึ่งเป็นบุคลากรที่ให้บริการตามปกติจึงทำให้การสอนและการนิเทศไม่ได้ผลดีตามความคาดหวัง

สรุปผลการวิจัย

พยาบาลเวชปฏิบัติทางตาส่วนใหญ่ได้กลับไปทำงานในกลุ่มงานจักษุวิทยาคิดเป็นร้อยละ 89.10 ในจำนวนนี้ร้อยละ 94.60 มีตำแหน่งเป็นพยาบาลประจำการ นอกจากนี้ได้เลื่อนเป็นหัวหน้าหอผู้ป่วย หัวหน้าห้องผ่าตัด ผู้ช่วยหัวหน้าฝ่ายการพยาบาล ซึ่งรวมทั้งหมดที่ได้รับผิดชอบงานด้านจักษุวิทยา ร้อยละ 91.80 เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนเข้ารับการอบรม พบว่าผู้สำเร็จร้อยละ 49.00 เท่านั้นที่ปฏิบัติงานในกลุ่มงานจักษุวิทยา หลังการอบรมผู้สำเร็จได้ย้ายเข้ามาปฏิบัติงานในกลุ่มงานจักษุวิทยาเพิ่ม

ขึ้นเกือบเป็น 2 เท่าของจำนวนเดิม

ด้านการกระจายผู้สำเร็จกระจายอยู่ในสถานบริการซึ่งเป็นโรงพยาบาลต่างๆ ทั่วประเทศได้แก่ ภาคกลางในโรงพยาบาลศูนย์ 9 คน โรงพยาบาลทั่วไป 40 คน ภาคเหนือในโรงพยาบาลศูนย์ 10 คน-โรงพยาบาลทั่วไป 20 คน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในโรงพยาบาลศูนย์ 18 คน โรงพยาบาลทั่วไป 31 คน ภาคใต้ในโรงพยาบาลศูนย์ 12 คน โรงพยาบาลทั่วไป 20 คน ภาคตะวันออกในโรงพยาบาลศูนย์ 11 คน-โรงพยาบาลทั่วไป 8 คนและที่เหลือปฏิบัติงานในโรงพยาบาลนอกสังกัดกองโรงพยาบาลภูมิภาค

เมื่อพิจารณาเรื่องค่าใช้จ่ายของผู้เข้ารับการอบรมตลอดหลักสูตรเฉลี่ยใช้ 34,800 บาท ซึ่งส่วนใหญ่สามารถเบิกได้จากต้นสังกัดรวมกับการใช้เงินส่วนตัวคิดเป็นร้อยละ 58.20 เบิกต้นสังกัดได้ทั้งหมดคิดเป็นร้อยละ 40.40

ผู้สำเร็จส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าหลักสูตรได้เตรียมความรู้ด้านทฤษฎีให้มากในวิชาการดูแลผู้ป่วยโรคตาคิดเป็นร้อยละ 65.30 วิชาการพยาบาลในห้องผ่าตัดคิดเป็นร้อยละ 48.30 วิชาการตรวจวินิจฉัยโรคตาเบื้องต้น ร้อยละ 63.30 การบริหารจัดการและระบาดวิทยาเบื้องต้น 10.20

ด้านการนำความรู้ไปใช้หมวดวิชาการดูแลผู้ป่วยโรคตา ผู้สำเร็จมีความเห็นว่าได้นำไปใช้มาก ร้อยละ 65.30 ใช้ได้ปานกลางร้อยละ 25.90 หมวดวิชาการพยาบาลในห้องผ่าตัดนำไปใช้มากร้อยละ 20.40 หมวดวิชาการตรวจวินิจฉัยโรคตาเบื้องต้น นำไปใช้ได้มากร้อยละ 40.80 นำไปใช้ได้ปานกลาง ร้อยละ 34.00 และหมวดอื่นๆ ได้แก่วิชาการบริหารสาธารณสุขและระบาดเบื้องต้น สามารถนำไปใช้ได้ปานกลางร้อยละ 57.20 และนำไปใช้ได้น้อยร้อยละ 31.70

ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของเนื้อหาทยอยและการจัดประสบการณ์ในแต่ละหมวดวิชา พบว่าผู้สำเร็จมีความเห็นว่ามีเหมาะสมมากและปานกลางเป็นส่วนใหญ่ ยกเว้นวิชาเทคนิคและวิธีการวัดความดันภายในลูกตาโดยใช้ Applanation Tonometer ซึ่งบางรุ่นไม่ได้ฝึกเลยเนื่องจากยังไม่มีเครื่องมือ เทคนิคและวิธีการตรวจความดันลูกตาโดยใช้นิ้วคลำได้ฝึกน้อยคิดเป็นร้อยละ 23.10 วิชาความรู้เรื่อง Trial lens set และวิธีการใช้ Perimeter ได้รับน้อยร้อยละ 26.70 วิชาความรู้เรื่อง lensometer และวิธีการใช้ได้รับความรู้และประสบการณ์น้อยร้อยละ 32.70 วิชาความรู้เรื่อง lensometer และวิธีการใช้ได้รับความรู้และประสบการณ์น้อยร้อยละ 30.60 วิชาความรู้เรื่อง Keratometer และวิธีการใช้ได้รับความรู้และประสบการณ์น้อย ร้อยละ 29.30 วิชาความรู้เรื่อง Retinoscope และวิธีการใช้ได้รับความรู้และประสบการณ์น้อย ร้อยละ 44.20 วิชาความรู้เรื่อง Slit lamp การช่วยแพทย์ตรวจด้วยเครื่อง Slit lamp และการบำรุงรักษาเครื่องได้รับความรู้และประสบการณ์น้อยร้อยละ 25.20 วิชาเทคนิคและวิธีการลอกต้อเนื้อ ได้รับความรู้และประสบการณ์น้อยร้อยละ 26.70 นอกจากนั้นผู้สำเร็จได้เสนอให้ปรับปรุงหลักสูตรโดยเพิ่มเวลาการอบรมเป็น 10 - 12 เดือน หรือขยายเป็นหลักสูตรมหาบัณฑิตเฉพาะทางการพยาบาลด้านจักษุวิทยา ส่วนวิธีการเรียนการสอนผู้สำเร็จมีความเห็นว่ามีเหมาะสมทุกหมวดวิชา ในระดับร้อยละ 90 - 95 ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับอาจารย์ผู้สอนรายวิชา ผู้สำเร็จมีความเห็นว่ามีเหมาะสม ร้อยละ 89 - 95 ด้านการบริการตรวจวินิจฉัยโรคตาและการรักษาพยาบาลเบื้องต้นผู้สำเร็จได้ปฏิบัติสัปดาห์ละ 5 วันร้อยละ 48.90 สัปดาห์ละ 2 วัน ร้อยละ 24.50 โดยตรวจผู้ป่วยเฉลี่ยวันละ 30 คน ร้อยละ 15.80 ผู้สำเร็จมีความเห็นว่าตนเองสามารถให้การรักษาพยาบาลได้อย่างเหมาะสมร้อยละ 93.80 และเมื่อไม่สามารถดูแลรักษาเบื้องต้นได้สำเร็จร้อยละ 76.10 ให้ผู้ป่วยรอพบแพทย์ ผู้สำเร็จได้จัดบริการชุมชนร้อยละ 61.80 ผู้ที่ไม่ได้จัดบริการเนื่องจากโรงพยาบาล

ไม่มีนโยบายในการจัดบริการชุมชนและบุคลากรไม่เพียงพอ สำหรับความพึงพอใจในงานของผู้สำเร็จส่วนใหญ่ ผู้สำเร็จมีความพึงพอใจในงานในระดับปานกลาง จากการสอบถามความคิดเห็นของจักษุแพทย์ พบว่าผู้สำเร็จสามารถปฏิบัติงานได้ในระดับที่ดีมาก คิดเป็นร้อยละ 49.20 และสามารถปฏิบัติงานได้ในระดับดี ร้อยละ 47.70 จักษุแพทย์มีความต้องการให้พยาบาลเวชปฏิบัติทางตาช่วยงานในด้านการตรวจวินิจฉัยโรคและการให้การรักษายาบาลเบื้องต้นร้อยละ 96.90 และต้องการให้หมุนเวียนปฏิบัติงานระหว่างห้องตรวจผู้ป่วยนอก ห้องผ่าตัดและหอผู้ป่วยจักษุ ร้อยละ 65.60 โดยเฉพาะในโรงพยาบาลทั่วไป และได้เสนอแนะให้มีพยาบาลเวชปฏิบัติทางตาประจำทั้งที่ห้องตรวจผู้ป่วยนอก ห้องผ่าตัดและหอผู้ป่วยจักษุ

จากการสอบถามหัวหน้าฝ่ายการพยาบาล พบว่าผู้สำเร็จมีความสามารถดีขึ้นทุกด้าน ทั้งความสามารถทางวิชาการทางโรคตา ความสามารถในการปฏิบัติงานทางโรคตา ความสามารถทางวิชาการอื่นๆ ความสามารถในการปฏิบัติงานอื่นๆ การเป็นตัวอย่างที่ดีของพยาบาล ความเป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การมีสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้ร่วมงานและความรับผิดชอบและความตั้งใจในการปฏิบัติงาน

ข้อเสนอแนะจากผู้ตอบแบบสอบถาม

- ควรเลือกพยาบาลที่จบได้ไม่นานมาอบรมพยาบาลเวชปฏิบัติทางตา เพราะทำงานได้มีประสิทธิภาพที่ดี
- ควรจัดอบรมโดยเน้นความรู้ ความชำนาญเฉพาะทาง ได้แก่ การช่วยผ่าตัด การตรวจคัดกรอง การพยาบาล การตรวจสายตาประกอบแว่น
- ควรให้พยาบาลเวชปฏิบัติทางตาได้มีโอกาสก้าวหน้าในงานของตนอย่างเหมาะสม
- ควรมีหอผู้ป่วยจักษุ ผู้อำนวยการโรงพยาบาล และหัวหน้าฝ่ายการพยาบาลควรให้ความสำคัญกับงานจักษุให้มากขึ้น
- ปรับหลักสูตรให้เทียบเท่าปริญญาโท และขยายการฝึกอบรมวิชา - ทักษะที่จำเป็นเพิ่มขึ้น
- การปรับตำแหน่งควรปรับตามความสามารถและความรับผิดชอบมากกว่าระบบอาวุโส
- ควรเพิ่มอัตราพยาบาลเวชปฏิบัติทางตา ต่อจักษุแพทย์เป็น 3 : 1

ข้อเสนอแนะของงานวิจัย

- ควรได้มีการศึกษาความสอดคล้องด้านโครงสร้าง และคุณสมบัติของบุคลากรต่องานที่ต้องรับผิดชอบงานวิชาการ
- ควรมีการศึกษาความเหมาะสมการเรียน การสอน ของหลักสูตรพยาบาลเวชปฏิบัติทางตา ด้านปัจจัยเอื้อและสิ่งแวดลอม

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผศ.ขวัญตา เกิดชูชื่น ผู้ช่วยหัวหน้าภาควิชาพยาบาลศาสตร์คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล ที่กรุณาอนุญาตให้ใช้เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ และขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ฝ่ายวิชาการกองโรงพยาบาลภูมิภาคทุกท่านที่ได้กรุณาประสานงานและสำรวจจำนวนพยาบาลเวชปฏิบัติทางตาที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลสังกัดกองโรงพยาบาลภูมิภาคทั่วประเทศ ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการโรงพยาบาลที่กรุณามติโครงการ หัวหน้าฝ่ายการพยาบาลและหัวหน้ากลุ่มงานจักษุวิทยา โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา ผู้เห็นชอบโครงการและขอขอบพระคุณผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่านที่ได้กรุณาให้ความร่วมมือในการวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

1. ขวัญตา, เกิดชูชื่น และคณะ. รายงานการวิจัยเรื่องการติดตามประเมินผลหลักสูตรและผู้สำเร็จจากหลักสูตรพยาบาลเวชปฏิบัติทางตา, ภาควิชาพยาบาลศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล.
2. ปัทมา วาจามั่น. ความสามารถทางการพยาบาล ของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงาน ในกลุ่มงานจักษุวิทยาของประเทศไทย วิทยานิพนธ์ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพยาบาลศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2534.
3. Allen Evaluation of educational programmes in nursing. World Health Organization, U.K. 1977.
4. สุมิตร คุณานุก. การประเมินหลักสูตร หลักสูตรและการสอน. รายงานการประชุมสัมมนาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตร ภาควิชาสุขศึกษา คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล 27- 29 สิงหาคม โรงแรมเอเชีย กทม. ; 2529. หน้า 57 - 71.
5. วิชัย วงษ์ใหญ่. การพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร. รายงานการประชุมสัมมนา เรื่องการพัฒนาหลักสูตร ภาควิชาสุขศึกษา และสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล 27 - 29 สิงหาคม โรงแรมเอเชีย กทม. ; 2529. หน้า 29 - 44.
6. วิลาวรรณ พันธุ์พุกษ์ และสุนันท์ สวรรพงษ์พนา. รายงานการวิจัยเรื่อง องค์ประกอบที่มีผลต่อสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น วารสารคณะพยาบาลศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น (15) 1, 2535. หน้า 40 - 45.
7. Katz, F.M. Guideline for Evaluation a Training programme for health Personnel. World Health Organization. Genveva ; 1978.
8. ยุวดี ฤาชา และคณะ. คู่มือวิจัยทางการพยาบาล โครงการตำราภาควิชาพยาบาลศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล พิมพ์ครั้งที่ 2 กทม. : วิตอร์เเพเวอร์พอยท์. 25
9. คณะอนุกรรมการการศึกษาและวิจัยทางการศึกษาพยาบาล. รายงานผลการวิจัยเรื่อง สมรรถภาพของ พยาบาลวิชาชีพ. ศูนย์ประสานงานการศึกษาพยาบาล, 2529.

10. ทองจันทร์ หงส์ถาวรณณ์. (2524) ข้อคิดในการพัฒนาหลักสูตรการแพทย์. การพัฒนาหลักสูตรระดับอุดมศึกษา. ไพฑูรย์ สินวรัตน์ และ บุญรอด ลาภะสัมพันธ์ (บรรณาธิการ) กรุงเทพฯ หน่วยงานพัฒนาอาจารย์ ฝ่ายวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
 11. ทิศนา แชมมณี. (2524) การประเมินหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรระดับอุดมศึกษา. ไพฑูรย์ สินวรัตน์ และ บุญรอด ลาภะสัมพันธ์ (บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ : หน่วยงานพัฒนาอาจารย์ฝ่ายวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.
 12. จินตนา ยูนิพันธ์. (2527) การเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กทม.
 13. พนม สนิทประชากร. โครงการป้องกันตาบอดและควบคุมสายตาพิการประเทศไทย ความเป็นมาผลงานและความก้าวหน้า. "จักษุสาธารณสุข ปีที่ 5 ฉบับที่ 2, 2534. หน้าที่ 119 - 130.
 14. Konyama. K. (2533) Guideline for programme evaluation and Monitoring. WHO Geneva : p 369.
 15. อนันต์ ศรีโสภาก. (2525) การวัดผลการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 3 กทม : บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
-